

**OBRAZ GŁUPCA W ROSYJSKIM SOCJOLEKCIE
MŁODZIEŻOWYM**

**ОБРАЗ ДУРАКА
В РОССИЙСКОМ МОЛОДЕЖНОМ СЛЕНГЕ**

**THE PICTURE OF THE FOOL
IN RUSSIAN TEENAGE SOCIOLECT**

Monika Sadowska

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin — Polska,
sadowska_monika@interia.pl

Abstract: Teenage sociolect very rapidly reacts to everything that is happening around us, and, consequently, gives an up-to-date view on the way of perceiving the world by a specific group of people using particular terminology. This paper is an attempt to briefly describe the development of teenage sociolect, which is a highly interesting language phenomenon, and to systemize the sources of lexical units, which describe the person with intellectual deficits, as well as to depict the process of forming these units within lexical semantics.

Słowa kluczowe: socjolekt młodzieżowy, obraz głupca, źródła jednostek leksykalnych.
Ключевые слова: молодежный сленг, образ дурака, источники лексических единиц.
Keywords: teenage sociolect, fool's depiction, sources of lexical units.

Rozwój socjolektu młodzieżowego przebiega w tak dynamiczny sposób, że Jan Miodek porównał to zjawisko do swojego rodzaju rewolucji¹. Co prawda, językoznawca wypowiadał się o procesach przebiegających na gruncie polskim, niemniej jednak tendencja ta występuje w skali globalnej i jest charakterystyczna dla licznych państw, w tym dla Rosji, o czym świadczą liczne wpisy na blogach, różnorodne pozycje słownikowe poświęcone potocznej odmianie języka używanego przez młodzież².

¹ Wywiad z profesorem Janem Miodkiem przeprowadzony przez A. Sztandereę, Polski Portal Edukacyjny edu.info.pl, [w:] źródło elektroniczne: <http://www.edu.info.pl/strona.php?3446> (03.11.2016).

² Т. Г. Никитина, *Ключевые концепты молодежной культуры. Тематический словарь сленга*, Санкт-Петербург 2013; Т. Торн, *Словарь современного англоязычного сленга*, Москва 2010; В. С. Елистратов, *Толковый словарь русского сленга*, Москва 2010; Т. Г. Никитина, *Молодежный сленг: толковый словарь*, Санкт-Петербург 2009; М. А. Грачев, *Словарь современного молодежного жаргона*, Москва 2006; С. И. Левикова, *Большой словарь молодежного сленга*, Москва 2003; Т. Г. Никитина, *Словарь молодежного сленга*, Санкт-

Karina Aguzarowa, zajmująca się zagadnieniami slangu młodzieżowego, zauważa, że stanowi on pewnego rodzaju fenomen lingwistyczny. Jego istnienie jest wypadkową różnych czynników. Do najistotniejszych możemy zaliczyć wiek osób posługujących się socjolektem młodzieżowym – co bezpośrednio wynika z jego nominacji, ale także szereg determinantów podyktowanych uwarunkowaniami społecznymi, czasowymi i przestrzenno-terytorialnymi³.

Autorka zauważa, że źródeł rozwoju slangu młodzieżowego można doszukiwać się w latach 20. XX wieku. Okres ów był bardzo niespokojny, m.in. wówczas miał miejsce przewrót bolszewicki, wskutek którego diametralnym zmianom uległa struktura społeczna. Jako znaczące dla rozwoju jednostek leksykalnych wchodzących w zasób socjolektu młodzieżowego Aguzarowa wyróżnia także lata 50. i związaną z nimi subkulturę młodzieżową „bikiniarze” [стиляги] oraz lata 70. i 80., gdy dusząca atmosfera życia społecznego sprzyjała powstawaniu młodzieżowych ruchów opozycyjnych⁴. Istotnym czynnikiem determinującym rozwój slangu młodzieżowego były wydarzenia przełomu XX i XXI wieku oraz sam XXI wiek, będący swoistym fenomenem rzutującym na sposób i jakość życia. Szczególną rolę odgrywa swoboda i łatwość przemieszania się, dynamiczny rozwój technologii, a zwłaszcza sieci społecznych i serwisów społecznościowych, łatwy dostęp do informacji, szeroko rozumiana globalizacja, bogata paleta rozwiązań ułatwiających komunikację międzyludzką, m.in. komunikatory Skype, WhatsApp, Gadu-Gadu, Tlen, Facebook Messenger, TeamSpeak, Xfire, aqq, ICQ, Pidgin i wiele innych.

Socjolekt młodzieżowy wyrastający z nieoficjalnej odmiany języka cechuje się zarówno dużą dozą ekspresywności, obrazowości, metaforyczności, jak i ogromną dynamiką – reaguje bezpośrednio na to, co dzieje się w danej chwili. Inną jego cechą charakterystyczną jest obecność dużej liczby określeń synonimicznych, co przekłada się na różne drogi pozyskiwania jednostek leksykalnych.

W niniejszym artykule podjęta zostanie próba dokonania częściowej analizy językowego obrazu „głupca” w rosyjskim socjolekcie młodzieżowym. Uwzględnione zostaną źródła pozyskiwania jednostek językowych werbalizujących dany koncept oraz motywacja tego typu określeń.

-Петербург 2003; Eadem, *Толковый словарь молодежного сленга. Слова, непонятные взрослым*, Санкт-Петербург 2003.

³ K. Aguzarowa, *Молодежный сленг*, [w:] электронный ресурс: http://www.darial-online.ru/2004_6/aguzar.shtml (10.11.2016).

⁴ Ibidem.

Słownik języka polskiego definiuje *g ł u p c a* jako osobę ograniczoną i naiwną [SJP⁵, online]. W języku rosyjskim leksem *д у р а к* ma szersze znaczenie — oznacza głupiego, tępego człowieka, ale również szaleńca, osobę obłąkaną [BTC⁶, s. 288]; kogoś niepojętnego, nierozważnego, nierozsądnego, lekkomyślnego [ТСД⁷, online], a nawet ociężałego umysłowo [TCE⁸, online]. Biorąc po uwagę, że zakres znaczeniowy polskiego leksemu *g ł u p i e c i* rosyjskiego *д у р а к* nie w pełni sobie odpowiadają i mogą wywoływać inne asocjacje, należy zaznaczyć, że analizie poddane zostaną jednostki językowe występujące w rosyjskim socjolekcie młodzieżowym, które nie tylko wskazują na brak zdolności intelektualnych, naiwność, ale również nieumiejętność radzenia sobie w określonych sytuacjach, sposób zachowania odbiegający od ogólnie przyjętej w środowisku normy.

Głównym źródłem wyrażen, charakteryzujących tytułowego „głupca” w socjolekcie młodzieżowym, są zasoby języka ogólnonarodowego. Najbardziej produktywnym sposobem powstawania jednostek leksykalnych jest nadanie nowego znaczenia istniejącemu już słowu, np.

Д ы р о к о л (в прямом значении: ‘канцелярский прибор для пробивания дырок в бумаге’ [БТСРЯ, s. 292]);

К а л о ш а (в прямом зн.: ‘низкая резиновая обувь, надеваемая поверх сапог, ботинок, валенок и т. п. для предохранения их от сырости’ [БТСРЯ, s. 193]);

К е г л я (‘деревянный или пластмассовый столбик для игры в кегли’ [БТСРЯ, s. 425]); *К л а п а н* (‘вид крышки, прикрывающей отверстие в каком-л. механизме, через которое проходит пар, жидкость или газ’ [БТСРЯ, s. 430]);

П у с т ы р ь (‘незастроенное, заброшенное, запущенное пространство близ жилья или на месте бывшего жилья’ [БТСРЯ, s. 1048]);

С а п о г (‘тип обуви с высоким голенищем’ [БТСРЯ, s. 1149]);

Т а п о ч е к (‘мягкие легкие туфли без каблуков’ [БТСРЯ, s. 1306]);

Т о р м о з (‘устройство для замедления или остановки движения какой-л. машины’ [БТСРЯ, s. 1334]).

Pokażną część leksemów charakteryzujących „głupca” wchodzących w zasób rosyjskiego socjolektu młodzieżowego stanowią angli-

⁵ SJP — *Słownik języka polskiego PWN*, [w:] źródło elektroniczne: <https://sjp.pwn.pl/> (25.04.2019).

⁶ BTC — *Большой толковый словарь русского языка*, под ред. С. А. Кузнецова, Санкт-Петербург 2008.

⁷ ТСД — В. И. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, [в:] электронный ресурс: https://www.slovardalja.net/view_search.php (25.04.2019).

⁸ TCE — Т. Ф. Ефремова, *Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный*, [в:] электронный ресурс: <https://www.efremova.info/> (25.04.2019).

cyzmy i słowa od nich pochodne. Jak możemy przypuszczać, jest to związane z międzynarodowym statusem języka angielskiego. Niemniej jednak na owo zjawisko wpłynęła także swojego rodzaju „moda” na anglicyzmy, u której źródeł leży m. in. ekspansja kina amerykańskiego, dynamiczny rozwój sieci społecznych i portali społecznościowych, a także szeroko rozumiana globalizacja. Sztandarowymi przykładami takiego rodzaju jednostek leksykalnych, które już na dobre zadomowiły się w rosyjskim socjolekcie młodzieżowym są:

Даун (из англ. *down* [daʊn]);

Крэ́йзи (из англ. *crazy* [ˈkreɪzi]),

Шуз (от англ. *shoes* [ʃuː]),

Безандерстенд (Полный ~) (единица, образованная при помощи русской приставки *без-* и английского *to understand* [ˌʌndəˈstænd] – понимать);

Кре́за; Кре́зуха; Кре́за; Кре́зовка (от англ. *crazy* [ˈkreɪzi]);

Крезогон (от *креза* + *знать*, которое в сленге обозначает: говорить, рассказывать обычно привирая, фантазируя, придумывая, сочиняя);

Шузняк; Шуза (от англ. *shoes* [ʃuː]);

Факнутый; Факнутый (от англ. *fuck* [fʌk]).

Socjolekt młodzieżowy czerpie także z innych języków, np. z francuskiego:

До́до; До́дох; До́дошка; До́дошник (от фр. *dada* – деревянный конек; „возм. под влиянием производного от него «дадаизм» – одна из радновидностей примитивизма в искусстве”⁹). Należy jednak zaznaczyć, że częstotliwość występowania jednostek językowych, będących zapożyczeniami z języka angielskiego, jest o wiele większa niż w przypadku leksemów mających źródła w innych językach.

Zasób socjolektu młodzieżowego rozrastał się także poprzez asymilowanie jednostek z innych żargonów. Najbardziej pokażną grupę leksemów oznaczających „głupca” stanowią jednostki z żargonu kryminalnego i przenikającego go slangu więziennego. Jako przykład możemy wskazać następujące określenia charakteryzujące „głupca”: Бестолковка; Тума́к; Малохо́льный (Малохо́льный); Михлю́тка (Михрю́тка); Му́да (~спру́да); Му́даковаты́й (Му́дачый, Му́дачье); Хе́заны́й; Хе́ракнуты́й (возм. оборот попал в молодежный жаргон через уг. от цыг. *хар* – дырка); Чу́гре́й; Тю́льпан (возм. от диал. *тюльпа* – разиня); Шури́к.

⁹ В. С. Елистратов, *Толковый словарь русского сленга*, Москва 2010, s. 107.

Często takiego typu określenia w żargonie kryminalnym są wieloznaczne, jednak przechodząc do innego socjolektu, w tym przypadku młodzieżowego, ich znaczenie się zawęża, np. *муда*, *мудака* w żargonie kryminalnym ma kilka znaczeń: '1) dureń, idiota; 2) człowiek, który odbywał karę w więzieniu, ofierma, potencjalna ofiara 3) człowiek niepotrzebny, z którego nie ma żadnego pożytku'. Do socjolektu młodzieżowego określenie *муда*, *мудака* weszło wyłącznie w pierwszym z wyżej wymienionych znaczeń. Najliczniejsza grupa jednostek leksykalnych trafiła do socjolektu młodzieżowego z żargonu kryminalnego, jednak obecne są w nim również określenia mające swoje źródła w slangu wojskowym: *Нульсон в смазке*, *Кнехт*, bądź w slangu narkomanów: *Косячий*.

Zasób socjolektu młodzieżowego wzbogaca się także poprzez absorpcję nazw i określeń mających swoje źródło w wytworach kultury, zwłaszcza w filmach, literaturze itp., np.

Бармалейка (от *Бармалей* — имя персонажа популярной сказки К. Чуковского *Доктор Айболит*);

Буратина (*Буратинка*); *Буратино* (от имени главного героя повести А. Н. Толстого *Золотой ключик, или приключения Буратино*);

Дурилка картонная (из популярного кинофильма *Место встречи изменить нельзя*);

Глупый пингвин (из *Буревестника* М. Горького);

Просто Мария (от названия популярного телесериала);

Тимуровец (герой повести А. Гайдара *Тимур и его команда*);

Хабибулин (распространенная фамилия, персонаж популярных анекдотов);

Черепашки-мутанты (из мультфильма);

Чукча (герой популярных анекдотов);

Чучундра (персонаж сказки Р. Кишлинга *Крыса-Чучундра*);

Шариков (персонаж повести М. Булгакова *Собачье сердце*);

Ежик в тумане (название известного мультфильма Ю. Норштейна).

Jak możemy zauważyć, socjolekt młodzieżowy nie jest jednorodny, czerpie z różnych odmian języka, co bezpośrednio przekłada się na jego sugestywność.

Jednak silna ekspresja jednostek językowych występujących w socjolekcie młodzieżowym, charakteryzujących „głupca” wynika także z ich motywacji, często opartej na obrazach mentalnych.

Większość określeń wchodzących w skład socjolektu młodzieżowego i werbalizujących koncept „głupca” jest zbudowana na bazie metafory przestrzenno-orientacyjnej, która bardzo dokładnie została zbadana

i omówiona przez Elenę Berezowicz¹⁰. Badaczka analizowała wyżej wymienioną metaforę na gruncie frazeologii. Okazuje się jednak, że w wyodrębniony przez Berezowicz model metafory przestrzenno-orientacyjnej świetnie wpisuje się także socjolekt młodzieżowy. To oznacza, że modele rządzące postrzeganiem świata w przeszłości i w czasach współczesnych są w znacznym stopniu zbieżne.

W skład wyżej wymienionej metafory wchodzi następujące komponenty: 1) metafora góra — dół, 2) metafora z przodu — z tyłu, a także 3) metafora związana z przemieszczeniem w przestrzeni.

Określenia występujące w socjolekcie młodzieżowym zbudowane na bazie metafory góra — dół, gdzie dół jest zorientowany na tytułowego „głupca”, zawierają komponent odsyłający do nazw elementów flory, fauny, przedmiotów użytku codziennego, a także do stratyfikacji społecznej.

Wśród jednostek językowych, które zawierają pierwszy z wyżej wymienionych komponentów, a także pochodnych od niego, możemy wyróżnić:

Б а м б у к ([франц. *bambou* от малайск. *bambu*] ‘южное древесное быстрорастущее высокое растение с гибким, полным стволом’ [БТСРЯ, s. 58]);

Б а м б у к о в ы й;

Б а о б а б ([эффиоп.] ‘гигантское тропическое дерево сем. бомбасовых с очень толстым стволом и разветвленной короной’ [БТСРЯ, s. 59]);

Б р е в н о (‘ствол большого срубленного дерева без веток и верхушки, часть такого ствола’ [БТСРЯ, s. 96]);

Д е р е в о а ф р и к а н с к о е,

Д у б ь е (‘дубины, колья, палки’ [БТСРЯ, s. 287]); Д у б о в ы й;

П е н ь, п е н е к (замшелый ~; ~ с у ш а м и; ~ с г л а з а м и) (*пень* — оставшаяся на корне часть ствола спиленного, срубленного или сломанного дерева [БТСРЯ, s. 791]).

Należy zaznaczyć, że wykorzystanie metaforycznego obrazu drzewa i pochodnych od niego w celu charakterystyki „głupca” nie jest niczym nowym i nietypowym. Jednak uzupełnienie zwrotu nieszablonywym komponentem, wskazanie na egzotyczne gatunki drzew jest charakterystyczne dla socjolektu młodzieżowego i aktualizuje dany obraz.

Wśród jednostek werbalizujących „głupca” odsyłających do świata fauny możemy wyróżnić następujące: np.

Б а р а н (самец домашней овцы [БТСРЯ, s. 59]);

¹⁰ Patrz: E. Л. Березович, *Язык и традиционная культура. Этнолингвистические исследования*, Москва 2007.

Верблюдо (жвачное парнокопытное млекопитающее с одним или двумя горбами, обитающее в пустынях и сухих степях [БТСРЯ, s. 118]);

Ишак (помесь лошади и осла [БТСРЯ, s. 406]);

Ослан; Сайгак ([тюрк. *сайга* и *сайгак*] парнокопытное животное сем. полорогих, с лировидными рогами — у самцов и хоботообразным носом [БТСРЯ, s. 546]); Теленок непонимающий (детеныш коровы [БТСРЯ, s. 286]);

Телоко; Теля; Телятина; Телятник;

Зоологический; Питомец зоопарка и др.

W bogatym zasobie jednostek językowych socjoлекта млодзеезowego характеризующих титулового „глупца” можна wyodrębnić również leksemy odsyłające do świata materialnego. Przede wszystkim są to nazwy przedmiotów o nieskomplikowanej budowie, np. Дырокол; Кегля; Клапан; Тормоз; Чан. Znaczna część określeń, u podstaw których leży zaproponowana przez Berezowicz metafora przestrzenno-orientacyjna z komponentem wskazanym powyżej, wykorzystuje obraz obuwia, np. Калошка; Калоша; Сапог; Тапочек. Motywacja ta nie jest przypadkowa. W ten sposób podkreślone zostało maksymalne oddalenie od głowy, odpowiedzialnej za wszelkie procesy myślowe i poniekąd przejście ze sfery sacrum do profanum.

Istnieją także określenia charakteryzujące „глупца” motywowane stratyfikacją społeczną. Część tych jednostek stanowią imiona pospolite, które wskutek stereotypicznego powiązania ich z niskim statusem społecznym osób niegdyś je noszących, stały się synonimicznym określeniem człowieka zacofanego, prostego, naiwnego, np. Алеша; Аноха; Ванек (Ванька); Ванок; Ваня; Ванька с Пресни; Гаврила; Егор; Иван; Ванька из Криворожья; Мишуля; Дур; Дурас; Дурак (*Дурак, Дурас, Дур* — нецерковные славянские имена, распространенные в старину — XV-XVII вв.). Pewną składową tego typu jednostek stanowią wypraczone, zniekształcone formy imion, np. Фофан; Дурай; Дурнев; Дураков; Дураковский; Дурасов; Дуринов; Дурнев; Дурнов; Дурновцев; Дуров; Дурьгин. Właśnie ta cecha podkreśla i uwydatnia pejoratywny charakter tychże określeń.

W socjoлекце млодзеезowym obecne są również jednostki językowe werbalizujące „глупца”, w skład których wchodzi komponent motywowany stratyfikacją społeczną, wskazujący na wiejskie pochodzenie. Zgodnie ze stereotypami wieś często uważane są za ostoję prymitywnego myślenia, zacofania. Właśnie taki stereotypowy sposób pojmowania świata leży u podstaw następujących określeń: Агроном (~Сельский); Деревня; Деревенщина; Крестьянин; Сельпо

(‘сельское потребительское общество; магазин кооператив такого общества’ [БТСРЯ, s. 1173]); С е л ь п о ш н ы й.

Istnieją także określenia, w których akcentowane jest obce pochodzenie. Na pierwszym planie występuje opozycja swój — obcy, przy czym należy podkreślić, że swój zawsze orientowany jest ku górze, a obcy — ku dołowi. Biorąc pod uwagę taki model postrzegania świata, to, co jest obce, zawsze jest gorsze od swojego. W przypadku, gdy mówimy o zdolnościach intelektualnych człowieka — dla obcego zawsze typowy będzie niższy potencjał intelektualny. Wśród takiego typu jednostek możemy wyróżnić:

М о н г о л о и д (от монгол: ‘житель Монголии’ [БТСРЯ, s. 555]);

Т у н г у с (‘устарелое название эвенков’ [БТСРЯ, s. 1353]);

Т у р к а н е п о н и м а ю щ а я (‘представитель населения Турции’ [БТСРЯ, s. 1354]);

У д м у р т (‘представитель населения Удмуртии’ [БТСРЯ, s. 1375]);

Ч у к ч а (‘представитель народности, составляющей коренное население Чукотки’ [БТСРЯ, s. 1488]);

Ч у р е к, Ч у р к а (грубо. ‘о жителе Средней Азии’ [БТСРЯ, s. 1488]);

Ч у р к е с т а н (грубо. ‘о жителях республик Средней Азии, которые существовали во время СССР’ [БТСРЯ, s. 1488]);

К а в к а з е ц (‘житель, уроженец Кавказа’ [БТСРЯ, s. 408]);

Т а т а р о - м о н г о л ь с к и й.

Innym z komponentów metafory przestrzenno-orientacyjnej, który był intensywnie wykorzystywany podczas tworzenia jednostek językowych występujących w zasobach socjolektu młodzieżowego, jest obraz przemieszczenia w przestrzeni. Należy przy tym mieć na uwadze, że w przypadku charakterystyki „głupca” ten ruch zawsze będzie nosił cechy anomalii. Może to być zarówno przesunięcie, jaki i utrata orientacji, np. М о з г и п о е х а л и; К р ы ш а е д е т; К р ы ш а у ж е в п у т и; О т ъ е х а т ь; П о д в и н у т ь с я; С д в и н у т ы й; С р у л и в а т ь; С р у л и т ь; С ъ е х а т ь (~ с к а т у ш е к); Ч е р д а к п о е х а л; Ш а р и к и з а б е б к и (з а р о л и к и) з а ш л и (з а е х а л и, з а п р ы г н у л и, з а с к о ч и л и). Niekiedy już samo występowanie ruchu jest anomalią i tym samym wskazuje na różnego rodzaju zaburzenia — czy to procesów myślenia, czy też zachowania: М о з г и п о е х а л и; К р ы ш а е д е т; К р ы ш а у ж е в п у т и; Ч е р д а к п о е х а л. Utrata orientacji, błędzenie leżą u podstaw niżej wymienionych określeń: Б е з ш т а т и в и к а; П о т е р я т ь ш т а т и в и к; А з и м у т н е т о т; Е ж и к в т у м а н е.

Trzecią składową metafory przestrzenno-orientacyjnej wyróżnionej przez Berezowicz jest metafora „z przodu — z tyłu”. Zgodnie z kodami naszej kultury, to, co jest z przodu niesie ze sobą pozytywne asocjacje.

Zatem możemy stwierdzić, że metaforyczny obraz przodowania jest tożsamy znaczeniowo z obrazem górowania i analogicznie obraz pozostawania w tyle – z obrazem dołu.

Na bazie tego rozróżnienia, tj. przodowania – pozostawania w tyle, zbudowanych jest wiele wyrażen wchodzących w skład социолекта молодежного характеризujących cechy умysłове человека. Na niski poziom umiejętności интеллектуальных wskazują określenia: Догон; Догоняйка; Догоняла; Догоняйло; Догоняло.

Obok wyrażen zbudowanych przy wykorzystaniu metafory przestrzenno-orientacyjnej w социолекте молодежном bardzo licznie występują jednostki językowe, u podstaw których znajdują się metafory ontologiczne.

Najbardziej produktywną jest metafora, w której intelekt porównany jest do maszyny. Zgodnie z tym obrazem rozum jest urządzeniem¹¹, które:

– może być włączone lub wyłączone: Мозги не работают; Мотор еще не заработал; С поздним зажиганием,

– posiada istotną efektywność i wydajność: Модем сел; Медленный baud rate у кого (*baud rate* – скорость обмена данными между компьютером и модемом); Нулевой bps. (*bps.* – единица измерения скорости обмена данными); RAM не хватает, Нет связи с Сетью у кого,

– ma źródło energii: Батарейки сели; Пробки выбило; Пробки перегорели; Сдвиг по фазе у кого.

We wszystkich wyżej wymienionych jednostkach językowych eksponowana jest pewna nieprawidłowość, odstępstwo od normy – czy to w funkcjonowaniu, czy w dostawie energii itp.

Rozum często przedstawiany jest także jako delikatny obiekt. W zwrotach zbudowanych na bazie wyżej wymienionej metafory, w celu podkreślenia zaburzenia procesów myślowych / norm zachowania stosowany jest obraz zewnętrznego oddziaływania na ten obiekt, a nawet jego uszkodzenie. Może być ono spowodowane uderzeniem, upadkiem itp., np. Дверью прихлопнутый; Зашибленный (пыльным мешком ~; транспарантом праздничным ~; клюшкой ~; авоськой ~); Мозжечокнутый; Придавленный (на стройке ~); Прихлопнутый (пыльным мешком из-за угла ~;дохлым голубем ~); Рехнутый; Ушибленный; Фиганутый; Рухнуть (~ с дуба); Слететь с нарезки; Упасть (рухнуть; свалиться; бряк-

¹¹ Por.: Дж. Лакофф, М. Джонсон, *Метафоры, которыми мы живем*, Москва 2008, s. 52.

нуться) с дерева (с березы), Мама (в детстве) уронила; На свалке нашли.

Istnieją również zwroty pochodzące od czasowników oznaczających uderzenie np.: Долбак; Долбанный; Долбанутый. Cytowane powyżej jednostki utworzone są od słowa долбать (бить; производить какое-л. интенсивное действие [ТСРС, s. 108]). Metafora uszkodzenia, realizowana poprzez obraz uderzenia, leży także u podstaw jednostek: Бабахнутый; Прибабахнутый; Бахнуться; Трахнутый; Бегемот (слон) трахнул; Трекнуться (трехнуться); Тюкнутой; Тюкнуться. Zwroty te zbudowane są na zasadzie onomatopei – fonetyczny obraz danych jednostek imituje dźwięk uderzeń.

Liczne określenia charakteryzujące „głupca” zbudowane są na bazie metafory niesprawności, defektu. Jest ona realizowana w kilku aspektach. Występują jednostki, w których na pierwszym planie znajdują się obrazy uszkodzeń, np. Крыша течет; Чердак потек; Чердак протек; Крыша дымит; Мутант; Дефективный; Переросток (дефективный ~); Дырявая голова; Вулканизированный гондон; Ржавая голова; Трухлявая голова; Ржавый; Ржавчинаж; Трухлявый. Możemy odnaleźć także jednostki, w których podkreśla się niekompletność obiektu, np. Одного стропильца (брыльца) нет; Одной клепки нет; Недоделанный; Недоделыш; Недоструганный; Буратино (~ недоструганный); Без башки; Безбашенный; Без башни; Без чердака; Отвал башки; Безголовый; Безмозглый; Безрассудный; Безумный; Бестолковый; Малоумный; Не все дома; Мозгов не хватает; Мозги ушли.

W wyżej wymienionych jednostkach pierwszoplanową pozycję zajmuje koncept antynormy. Jest on realizowany poprzez występowanie różnego rodzaju braków i zaburzeń, które naruszają ogólnie przyjęty ład i porządek.

Rozum, wysoki poziom intelektu często przedstawiany jest za pomocą metafory ostrego narzędzia, światła czy też czegoś plastycznego. Obrazy antonimiczne względem wyżej wymienionych metafor świadczą o braku tych cech (inteligencji, rozsądku, przytomności umysłu). W socjolekcie młodzieżowym istnieje pokaźna grupa jednostek, u podstaw których leży obraz czegoś tępego: Тупоголовый, Тупой, Туполобий, Тупомозглый, Тупомордый, Тупоносый, Тупорожий, Тупорылый, Тупоумный i твардего, np. Кегля; Кнехт; Кувалда; Чугун; Чугунный (чугун – ‘выплавленное из руды железо с примесью углерода, менее ковнее чем сталь, при-

меняемое для изготовления литых изделий' [БТСРЯ, s. 1486]); Чуш-ка; Чушок; Чушковый (чушка – 'небольшой слиток металла, обычно чугуна' [БТСРЯ, s. 1486]), Бетон ('смесь цемента с песком, щебнем и водой'; 'искусственный камень' [БТСРЯ, s. 77]); Голова бетонная; Асфальт ('черная смолистая масса: смесь битума с известняками' [БТСРЯ, s. 50]); Каменный ('неподвижный' [БТСРЯ, s. 412]; 'от камень').

Покаzną группу jednostek językowych charakteryzujących tytułowego „глупца” stanowią określenia, w których podkreśla się nieprawidłowości występujące w „organach” odpowiedzialnych za przebieg procesów myślowych, np. Три извилины в мозгу (и все параллельные); Плоскостью ума подобен таракану; Картонная голова; Пластилиновая голова; Голова бетонная; Дубовая голова; Фаршированная голова; Пустая голова; Пустоголовый; С головой (умом) не дружит; Без головы; Дупло в голове; Голова не с того боку затесана; Мозги ушли; Мозгов не хватает; Недалекого ума; Неразвитого ума; Ум короток; Что-то наверху неладно.

Jak można zauważyć, w социолекcie молодежном występuje ogromna liczba określeń charakteryzujących tytułowego „глупца”. Niektóre z nich czerpią z potocznej interpretacji rzeczywistości, utrwalonej w wyobrażeniach, które na dobre zadomowiły się w naszym sposobie postrzegania świata i swymi korzeniami sięgają frazeologii. Obok nich istnieje cały szereg wyrażeń, będących przejawem reakcji na to, co dzieje się „tu i teraz”. Z każdym dniem w социолекcie молодежном powstają nowe jednostki leksykalne, dlatego też zjawisko to jest tak ciekawe badawczo.

Bibliografia

- Słownik języka polskiego PWN, [w:] źródło elektroniczne: <https://sjp.pwn.pl/> (25.04.2019).
Wywiad z profesorem Janem Miodkiem, [w:] źródło elektroniczne: <http://www.edu.info.pl/strona.php?3446> (03.11.2016).
Агузарова К., *Молодежный сленг*, [в:] электронный ресурс: http://www.darial-online.ru/2004_6/aguzar.shtml (10.11.2016).
Березович Е. Л., *Язык и традиционная культура. Этнолингвистические исследования*, Москва 2007.
Большой толковый словарь русского языка, под ред. С. А. Кузнецова, Санкт-Петербург 2008.
Грачев М. А., *Словарь современного молодежного жаргона*, Москва 2006.

- Даль В. И., *Толковый словарь живого великорусского языка*, [в:] электронный ресурс: https://www.slovardalja.net/view_search.php (25.04.2019).
- Елистратов В. С., *Толковый словарь русского сленга*, Москва 2010.
- Ефремова Т. Ф., *Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный*, [в:] электронный ресурс: <https://www.efremova.info/> (25.04.2019).
- Лакофф Дж., Джонсон М., *Метафоры, которыми мы живем*, Москва 2008.
- Левикова С. И., *Большой словарь молодежного сленга*, Москва 2003.
- Никитина Т. Г., *Ключевые концепты молодежной культуры. Тематический словарь сленга*, Санкт-Петербург 2013.
- Никитина Т. Г., *Молодежный сленг: толковый словарь*, Санкт-Петербург 2009.
- Никитина Т. Г., *Словарь молодежного сленга*, Санкт-Петербург 2003.
- Никитина Т. Г., *Толковый словарь молодежного сленга. Слова, непонятные взрослым*, Санкт-Петербург 2003.
- Торн Т., *Словарь современного англоязычного сленга*, Москва 2010.